

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורנית

ג ל ר ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת השלושים

בראשית (תשל"א)

פרק ר' א' - ג'

בני האלוהים

א. ויראו בני האלוהים את בנות האדם

בראשית רבה כ"ו (ה')

ר' שמעון בן יוחאי קרא להון 'בני דייניא'.
ר' שמעון בן יוחאי טקלל לכל מאן דקרא להון 'בני אלהיא'.
תני ר' שמעון בן יוחאי: כל פרצה שאינה מן הגדולים - אינה פרצה.
"כושריא גנבו אלוהיא מאן טומי ביה" (שם יטבע בה - בע"ז), או מאן
מקרב" (=או מי יקריב אליה קרבן).

- (1) היכן מצונו בתורה 'אלוהים' בהוראה שבה מפרש ר' שמעון בן יוחאי את המלה 'אלוהים' בפסוקנו?
- אא (2) למה טקלל ר' שמעון בן יוחאי את אלה המפרשים את פסוקנו שלא כפי פירושו?
- (3) א.א. אורבך בספרו 'חז"ל' עמ' 147:
"התרגומים הארמיים התחשבו בקללת ר' שמעון בן יוחאי".
הוכח דבריו.
- (4) הסבר את הרעיון הכלול בדברי ר' שמעון בן יוחאי "כל פרצה שאינה...".
- (5) העתק את המשל הארמי המובא בסוף דברי הסדרש וסמן אותו בסמני פסוק.

ב. ויראו בני האלוהים את בנות האדם כי טובות הנה - ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו

ספרי בהעלותך י"א ר':

"ויראו בני האלוהים", - מה היו הדיינים עושים? היו אווזים נשים מן השוק ומענים אותן. אם כך היו בני הדיינים עושים, קל וחומר לטאר הדייטין.

רד"ק ד"ה ויראו בני האלוהים:

בני השופטים והגדולים ומנהיגי המדינות, כי הם נקראו אלוהים, כמו (שמות כ"ב) "אלוהים לא תקלל" והוסיף לו... ד"ה את בנות האדם: בנות המון האדם החלושים, שלא היה להם כח לעמוד כנגדם; וכאשר היו רואים בני הגדולים בנות הפנינים שהיו טובות, ר"ל יפות תאר ומראה, היו עושקים ולוקחים איזה מהם טובות מכל האנשים ואותן שיטרו בעיניהם, הן פנויות או נשואות לבעל, כי מי שהיה גדול כחבירו עושק את חבירו ואין מגיל מידם; ו'אדם' נאמר על הפנויות והחלושים שנ' (והלים פ"ט) "גם בני אדם גם בני איש", "בני-אדם" - הפחותים, "בני איש" - הגדולים.

שד"ל ד"ה בני האלוהים:

...נראה לי כי "בני האלוהים" הם קצת מבני קין, שהיו הועים בארץ והיה סבעם קשה ורע כקין אביהם, ובני שת היו מיושבים בקיבוץ מדיני, והיו נקראים "בני אדם". וקצת מבני קין היו חזקים וגבוהי קומה מהם והיו בני האדם מפתים ונבהלים מהם, והיו קוראים להם "בני האלוהים" מפני גבהם ואימתם ופראותם (כי היושבים במדבר לחורב ביום וקרח בלילה הם בעלי קומה וכח יותר מהשוכנים בחברת המדינה ומתנהגים בחכמה). והנה בתחילה לא היו בני שת מתערבים בבני קין, אך ברב הימים התחילו בני קין לחטף להם סבנות האדם, וקצת מהן נשארו אצל בעליהן, וקצתן חזרו לבית אמן וילדו שם. ואז נולדו בקרב חברת בני האדם אנשים גבוהים וקשים ורעים יותר משאר בני שת, ומאז והלאה התחילה חברת האדם להתקלקל.

המלבי"ם:

ידוע בקורת העמים הקדמונים, שהיו מאמינים שבני אלוהים חושקים את בנות האדם והיו תהילים, סכסאפה יפה תמצא חן בעיני אלוהים ויבואו אליהן וילדו להם. וספר שכפי מציבת הדור ההוא והבליהם אמרו, שבני אלוהים רואים את בנות האדם שהן טובות וימצאו חן בעיניהם ויקחו להם נשים; שבאופן זה זנו הנשים מתחת בעליהן עם אנשים שהבילו עליהם, שהם בני אלוהים.

המלבי"ם (המשך)

והגדות כאלה היו בימים האלה וגם אהרי כן, כי נודע שבכל ספורי העמים הקדמונים יספרו שבימי קדם מלכו על מדינתם בני אלוהים שבאו משמים אל הארץ ונשאו נשים טבנות האדם ומהם עמדו גבורים ומושלמים, כמו שימצא בספורי מצרים וחינא ומלכות ירון מן האלוהיות וחצי אלוהות, שהלכו על ההרים הרמים ועל ארצם בימי קדם והם נעשו להם אלילים, וספרו עליהם מעשים של רצח ובאוף וכל מדות ועוונות, עד שגם עובדיהם התדמו להם בתועבותיהם, כמו האלילה שעבודתה היתה בנאוף, והאליל שעבדו אותו בזבחי אדם, והעבודות האלה עמדו עד אמצע מלכות הרומיים וכל שכן שהיו בתקופת בימי משה... לכן הודיע לנו משה רבנו ע"ה כי הנפילים האלה שהם הענקים והעריצים היו בימים האלה וגם אחרי כן, שאז נמצאו גבורי כח נוראים, שאמרו על עצמם שהם בני אלוהים שנפלו משמים, והעם התחילו לעבוד אותם. והם היו בני האלוהים שבאו אל בנות האדם וילדו להם עד שגם הבנים היו נחשבים לאלילים. - אבל דע, שכל הספורים וההגדות האלה, שעליהם בנו כהני האליל כל עניני הע"ז וספורי האלילים והמיתולוגיה, הוא הכל שקר וכזב, "היעשה לו אדם אלוהים והמה לא אלוהים?"! רק המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם, שכל גבור שעמד בימים ההם או איש שעשה לו שם ע"י חכמתו היו מיחסים לו אלוהות ואומרים שנפל משמים, וזה היה שרש להשחתת האדם ולע"ז ואמונת שוא והבל, אשר לכן ראה ה' לקצר ימי האדם, שיראו כי אדם המה ובני תמותה ולא אלוהים המה.

בנו יעקב (בפירושו הגדול לספר בראשית, בגרמנית)

יתכן שהכנוי "בני אלוהים" מובנו כאן אירוני, כמו (תהל' ע"ח) "אני אמרתי אלוהים אתם ובני עליון כלכם - אכן כאדם תמותו...".

- 1) הסבר, מה הן הדעות השונות בתפישת המושג "בני אלוהים".
סדרם לקבוצות.
- 2) מצא ראייה מלשון פסוקנו לכך, שבני האלוהים עשו חמס, כפי שהדבר מוסבר בספרי בהעלותך.
- 3) הסבר מה הקשר בין פרשתנו לפרשת למך ד' י"ז-כ"ד, ועיין גליון בראשית תש"י שאלות ב, ג, ביחוד דברי הרלב"ג ודברי המלבי"ם שם!

ג. ג'. לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר

משנה סנהדרין פרק י' משנה ג':

דור המבול אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדים בדיון, שנ' "לא ידון רוחי באדם לעולם, לא דין ולא רוח."

גמ' סנהדרין ק"ח:

ר' יהודה בן בתירא אומר: לא חיו ולא נידונין, שנאמר "לא ידון רוחי באדם לעולם" - לא דין ולא רוח. ד"א: שלא תהא נשמתן חוזרת לנדנה.

בראשית רבה כ"ג:

אמר ר' ישמעאל בר' יוסי: איני נותן רוחי בהם בשעה שאני נותן מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא...
רבי אומר: ויאמר דור המבול לה': "לא ידון!" אמר ר' עקיבא: (תהל' י') "על מה נאץ רשע אלוהים? אמר בלבו בל תדרוש" - לית דין ולית דיין. אבל אית דין ואית דיין.

רש"י ד"ה לא ידון רוחי באדם:

לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם.

ד"ה לעולם:

לאורך ימים. הנה רוחי נידון בקרבי אם להשחית ואם לרחם, לא יהיה מרון זה ברוחי לעולם, כלומר לאורך ימים.

ד"ה והיו ימיו מאה ועשרים שנה:

עד ק"כ שנה אאריך להם אפי, ואם לא ישובו אניא עליהם מבול...

- 1) מה ההבדל בתפישת המלה "רוחי" בין דברי הגמרא לבין פירושו רש"י?
- 2) מה ההבדל בתפישת הפעל "ידון" בין דברי הגמרא לבין פירושו רש"י?
- 3) במה שונים דברי רבי ור' עקיבא מכל השאר? ומה אלצם לדרוש כך?
- אא 4) היכן מצא ר' עקיבא רמז לתשובה: "אבל אית דין ואית דיין!" ?
- אא 5) ממפרשי המשנה יש שמסתמכין לפירושו דברי המשנה על יחזקאל ל"ז. מה הסעד שניתן שם להבנת דברי המשנה כאן?

תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.